

DE 'WAR ON TERROR' IN HET VIZIER

Dodelijkste scherpschutter uit de Amerikaanse geschiedenis

In de aanloop naar de Oscaruitreikingen eerder dit jaar kreeg Clint Eastwoods *American Sniper* (2014) lovende kritieken, maar ook negatieve reacties. De verdeeldheid in het publiek, zowel binnen als buiten de Verenigde Staten, is te verklaren door het beeld dat Eastwood schept van het leven van Chris Kyle, de dodelijkste scherpschutter uit de Amerikaanse geschiedenis.

Daan van Leeuwen is
redacteur van Kleio.

Chris Kyle, de
echte 'American
Sniper', signeert een
exemplaar van zijn
memoires in Camp
Pendleton, VS.
Foto: Cpl. Damien
Gutierrez.

Fallujah, Irak, *Operation Iraqi Freedom*, 2003. Scherpschutter Chris Kyle (gespeeld door Bradley Cooper) begeleidt vanuit een verscholen plek op een dak een oprukkende Amerikaanse kolonne die door een buitenwijk patrouilleert. De militairen van het konvooi zijn op hun hoede en kammen de buurt steeg voor steeg uit. Terwijl de kolonne langzaam voortbeweegt, kijkt Kyle door zijn vizier de straat in. Vanuit een huis verderop in de straat komen een moeder en zoon naar buiten. De moeder draagt een granaat. De Amerikaanse scherpschutter krijgt het duo in het vizier en schat direct het gevaar in. De granaatdragers zouden een gevaar kunnen vormen voor de Amerikaanse militairen op de grond. Moet Kyle de moeder en daarna de zoon doden voordat ze te dicht bij het Amerikaanse konvooi komen?

Met deze openingsscène begint *American Sniper* (2014) van regisseur Clint Eastwood. Het vertelt het verhaal van scherpschutter Chris Kyle, die naar verluidt de dodelijkste scherpschutter uit de Amerikaanse krijgsgeschiedenis is geweest. Kyle werd vier keer uitgezonden naar Irak, waar hij werd ingezet als scherpschutter in verschillende missies om zijn collega's te beschermen. Na de openingsscène die zich afspeelt tijdens Kyles eerste uitzending, begint de biografie bij zijn opvoeding. Eastwood laat het verhaal beginnen met Kyles spartaanse opvoeding in Texas, waar hij opgroeit met de Bijbel en een jachtgeweer. Het schieten met een geweer zit in zijn bloed en hij besluit zich als twintiger aan te melden bij de 'sniperschool' van de Navy Seals, een speciale eenheid van het Amerikaanse leger. We leren hem kennen als een Amerikaanse patriot, trots op volk en vaderland, wat hij ook uitdraagt tijdens zijn militaire opleiding.

Op zijn bruiloft – een jaar nadat op 11 september 2001 twee passagiersvliegtuigen het World Trade Center in New York doorboorden – hoort hij dat hij zal worden uitgezonden naar Irak en dat hij de mogelijkheid krijgt om zijn land te dienen en wraak te nemen in de *War on terror*.

BAD GUYS DODEN

Tijdens zijn eerste uitzending krijgt hij zijn kans om de *bad guys* achter de aanslagen te doden. Als de missies niet vlekkeloos verlopen, merkt hij hoe barbaars een oorlog kan zijn en hoe machteloos een scherpschutter op de daken soms is tegen het fundamentalisme van het verzet. Tijdens zijn tweede uitzending krijgt hij te maken met de Syrische scherpschutter Mustafa (acteur Sammy Sheik). De rivaliteit met deze geduchte tegenstander loopt als een rode draad door de film en vormt een belangrijke verhaalcomponent in de climax. Terwijl Kyle steeds vaker op expedities wordt gestuurd, snelt zijn naam hem vooruit; zijn collega's beginnen

hem *the legend* te noemen en hij wordt beroemd in de Verenigde Staten.

In de vierde en laatste uitzending naar Irak ervaart hij nogmaals het zware leven als scherpschutter als hij voor een nieuw dilemma komt te staan. Als hij een aanslag van een fundamentalist op een aantal Amerikanen verijdelt, dreigt een jongetje de raketwerper op te pakken om hem te gebruiken. Als kijker leven we met de scherpschutter mee als hij zijn geweer op het jongetje richt en zijn vinger om de trekker spant. Hij zal toch niet...?

In Kyles laatste missie werkt het verhaal naar een climax toe wanneer het tot een persoonlijke confrontatie komt tussen hem en Mustafa, de andere dodelijke schutter. Tijdens een missie waarbij Amerikaanse militairen beschermd moeten worden, ontdekt Kyle de aanwezigheid van de scherpschutter, ruim anderhalve kilometer verderop. Met een onmogelijk schot weet hij Mustafa uit te schakelen. Een vuurgevecht tussen het verzet en Amerikaanse militairen volgt. Kyle realiseert zich dat het na vier uitzendingen nu tijd is voor zijn familie in de Verenigde Staten. Hij belt nog tijdens de missie zijn vrouw om te zeggen dat hij naar huis komt. Na zijn terugkeer in de burgermaatschappij wordt de scherpschutter in 2013 doodgeschoten door een medeveteraan, die aan posttraumatische stressstoornis lijdt. Kyle wordt niet ouder dan 38 jaar.

ANTI-OORLOG OF PATRIOTTISCH?

Bij het kijken van de film dringen je twee verschillende gevoelens op. Het is ogenschijnlijk een anti-oorlogsfilm omdat de gruwelijkheid, barbaarsheid en de uitzichtloosheid van de Amerikaanse strijd door Eastwood worden benadrukt. Een goed voorbeeld daarvan is de scène tijdens de derde uitzending. Tijdens een missie lopen de Amerikaanse militairen in een hinderlaag waarin een van Kyles kameraden wordt gedood. Terug in het kamp wordt er besloten om een wraakactie op touw te zetten. Als er bij deze actie nog meer militairen sneuvelen, blijkt de uitzichtloosheid die bij deze wijze van oorlogsvoeren hoort. Het is een oorlog die de Amerikanen niet kunnen winnen. De guerrillatechnieken van de Iraakse fundamentalisten blijken de Amerikanen te ontmoedigen om actief oorlog te blijven voeren. Tijdens alle vier de uitzendingen moet de hoofdperson voortdurend verschrikkelijke keuzes maken. Hij moet doden om niet zelf te worden gedood. ►

Daarnaast brengt de regisseur in beeld hoe Kyle zich langzaam vervreemdt van zijn vrouw en kinderen en thuis steeds meer last krijgt van zijn traumatische herinneringen aan Irak. De filmmakers kozen ervoor om de kenmerken van de posttraumatische stressstoornis (PTSS) waaraan Kyle leed niet uitgebreid uit te werken. Het is aannemelijk dat de filmmakers hiervoor hebben gekozen om vooral niets af te doen aan de legende die Kyle na zijn terugkomst in de burgermaatschappij was geworden. Daarbij is het onderzoek naar en de erkenning van PTSS in de Verenigde Staten nog niet zo ver ontwikkeld als in Europa.

Het andere gevoel dat je als kijker bekruipt, is het sterk patriottische karakter van *American Sniper*: Chris Kyle wordt door Clint Eastwood op een voetstuk gezet. Hij wordt neergezet als een levende legende die vanuit zijn overtuiging vele Irakezen doodt uit naam van de rechtvaardigheid. Kyle ziet het als een nobele taak om het Iraakse verzet te breken en de Verenigde Staten te ontdoen van deze 'beesten'. In een typisch Texaans accent laat acteur Bradley Cooper geen moment onbenut om zijn vijanden als onbeschaafde dieren te dehumaniseren, waar hij in de film een aantal keren aan toevoegt: 'for the best country in the world...' Het blijft niet bij het benoemen van het vijandsbeeld, want Eastwood koos er ook voor om ze als

beesten af te beelden. Het vijandsbeeld in de film kent geen enkele ontwikkeling, van het begin tot het einde van de film blijven de vijanden simplistisch gereduceerd tot barbaarse moslims die niets anders doen dan mensen martelen, als cowboys schieten en 'Allah akbar' roepen.

Met de patriottische inslag is er geen ruimte om de historische context van de oorlog te vertellen. De producenten kozen ervoor om dicht bij de biografie van Kyle te blijven en niet de omstandigheden en het beeld van de Irak-oorlog te vertellen. Daardoor blijft het verhaal van *American Sniper* oppervlakkig en ongenuanceerd. Er is geen ruimte om het verhaal vanuit het oogpunt van de tegenstanders te vertellen of om het verloop van het conflict in een breder perspectief te zetten. De film blijft een actiefilm, waarin het geweld de belangrijkste rol speelt en Chris Kyle de visuele belichaming is geworden van de moed van Amerikaanse militairen tijdens de Irak-oorlog.

Toen de film in de Verenigde Staten in de bioscopen verscheen kreeg hij verschillende reacties. De film verdeelde Amerika. Conservatieve Amerikanen sloten de film in hun hart en zagen het verhaal van een van hun helden. *American Sniper* werd al in het openingsweekend een kassucces en bleef geliefd, vooral bij de staten in het binnenland van de Verenigde Staten. Progressieve Amerikanen hekelden

de manier waarop het conflict in beeld is gebracht en op welke wijze de Irakezen en de Amerikaanse militairen worden neergezet. Ze struikelden over de hommage die *American Sniper* is geworden, terwijl Eastwood de kans kreeg om een onbesproken oorlog genuanceerd in beeld te vangen.

BRUIKBAARHEID IN DE KLAS

De wijze waarop Clint Eastwood in *American Sniper* de *War on terror* laat zien, is niet geschikt om een visuele historische context te geven bij dit onderwerp. De ontwikkelingen na 2001 worden in het examenjaar van het vmbo en in derde klas van havo en vwo besproken wanneer de ontwikkelingen na de Koude Oorlog aan bod komen. De film zou op een andere wijze wel bruikbaar kunnen zijn. Nadat u in de les de historische context van de wereld na 9/11 met de leerlingen bespreekt, zou u een vaardigheidsopdracht bij de film kunnen

'VAN HET BEGIN TOT HET EINDE VAN DE FILM BLIJVEN DE VIJANDEN SIMPLISTISCH GEREDUCEERD TOT BARBAARSE MOSLIMS DIE NIETS ANDERS DOEN DAN MENSEN MARTELEN, ALS COWBOYS SCHIETEN EN "ALLAH AKBAR" ROEPEN'

geven om zowel het geleerde toe te passen als de vaardigheid 'omgaan met beeldvorming en standplaatsgebondenheid' te oefenen. In de wetenschap dat het hier gaat om een oorlog die in Amerika nog steeds onbesproken is, zouden leerlingen het beeld dat Eastwood schetst in perspectief kunnen plaatsen. U kunt daarbij ingaan op de plaats van de Verenigde Staten na de Koude Oorlog, het beleid van president George W. Bush na 9/11 en de ontwikkeling van de oorlog tot 2011. Mocht u langer de tijd hebben, dan is een vergelijking met de film *Green Zone* (2010) van regisseur Paul Greengrass wellicht een goede uitbreiding van de kijkopdracht. In *Green Zone*, met in de hoofdrol Matt Damon, wordt het verhaal verteld over de Irak-oorlog na de dood van Saddam Hoessein. Opperwachtmeester Roy Miller (Matt Damon) komt erachter dat er nergens sporen zijn van massavernietigingswapens en stelt openlijk de vraag wie de bron is van het Amerikaanse leger voor de informatie over deze wapens. Deze film geeft een heel ander beeld dan *American Sniper* waardoor een interessant gesprek kan ontstaan over beeld en beeldvorming in de Verenigde Staten over het handelen in moderne oorlogssituaties. ■

BRUIKBARE SCÈNES

- OPENINGSSCÈNE | Scherpschutter Chris Kyle kijkt vanaf een plat dak hoe een moeder en een kind het Amerikaanse konvooi proberen aan te vallen. De scherpschutter moet een ethische keuze maken.
- SCÈNE 2 | De opvoeding van Kyle is er duidelijk een met een spartaanse insteek, op basis van de traditionele waarden God, vaderland en familie.
- SCÈNE 4 | 'Tour I'. Tijdens de eerste uitzending wordt duidelijk dat Kyle op zoek is naar de verantwoordelijken achter de aanslagen van 9/11. Daarbij snelt zijn naam hem vooruit.
- SCÈNE 7 | Als Kyle na 'Tour II' weer thuiskomt, is te zien dat hij last heeft van PTSS. Hij heeft woedeaanvallen, is schrikkerig en communiceert amper met zijn vrouw.
- SCÈNE 8 | 'Tour III'. Regisseur Eastwood brengt hier goed in beeld hoe het oorlog voeren is veranderd. Diverse guerrillatechnieken worden getoond die kenmerkend zijn voor de oorlogsvoering in Irak. In deze bloederige scène sneuvelen verschillende collega's van Kyle.
- SCÈNE 9 | Bij thuiskomst worden de collega's van Kyle herdacht tijdens een militaire begrafenis. Het patriottisme druipt van het beeld. Zeker als Kyle met 160 bevestigde doden inmiddels de dodelijkste scherpschutter uit de Amerikaanse krijgsgeschiedenis blijkt te zijn.

AMERICAN SNIPER

127 minuten

Regie: Clint Eastwood

Met: Bradley Cooper, Sienna Miller

Leeftijdsadvies: 16+

Verkrijgbaar op dvd bij diverse winkels.